

Vesna Mijoč
Marin Čargo

TEMELJNI POSTUPCI I VJEŠTINE U ZDRAVSTVENOJ NJEZI

HRVATSKO
KATOLIČKO
SVEUČILIŠTE
Z A G R E B
UNIVERSITAS
STUDIORUM
CATHOLICA
CROATICA
Z A G R A B I A

Izdavač

»NAKLADA SLAP«

Dr. Franje Tuđmana 33, 10450 Jastrebarsko

www.nakladaslap.com

Direktor

Biserka Matešić

Glavni urednici

Biserka Matešić

dr. sc. Krunoslav Matešić

Biblioteka *Biomedicina i zdravstvo*

Urednik

prof. dr. sc. Dalibor Karlović

Lektor

Petra Trumbetić Prša

Recenzenti

doc. dr. sc. Irena Canjuga

doc. dr. sc. Marijana Neuberger

dr. sc. Višnja Pranjić

Objavlivanje ovog sveučilišnog udžbenika odobrio je Senat Hrvatskoga katoličkog sveučilišta odlukom broj 498-03-01-02/2-21-08, klasa 613-01/19-03/01 od 14. travnja 2021.

Vesna Mijoč, Marin Čargo

**TEMELJNI POSTUPCI
I VJEŠTINE
U ZDRAVSTVENOJ NJEZI**

NAKLADA SLAP

O autorima

Vesna Mijoč, mag. med. techn. u nastavnom zvanju predavač Odjela za sestrinstvo i voditelj Kabineta vještina i koordinator kliničke nastave na Hrvatskom katoličkom sveučilištu. Praktične, organizacijske i rukovoditeljske sposobnosti razvijala je tijekom dugogodišnjeg rada u bolničkom sustavu KBC-a Zagreb, uspješno formirajući sustav pružanja adekvatne zdravstvene njege akutno oboljelim pacijentima u ugroženim životnim stanjima. Provodila je edukaciju studenata iz raznih nastavnih područja u OHBP-u. Sudjelovala je na mnogobrojnim znanstvenim konferencijama, kongresima, stručnim skupovima i projektima. U njezinu opusu nalaze se brojni objavljeni stručni radovi te znanstveni radovi u časopisima.

Marin Čargo, mag. med. techn. u suradničkom zvanju asistent Odjela za sestrinstvo Hrvatskog katoličkog sveučilišta.

Copyright © 2022. Naklada Slap

Sva prava pridržana.

Nijedan dio ove knjige ne smije se reproducirati ni prenositi ni u kakvom obliku niti ikakvim sredstvima, elektroničkim ili mehaničkim, fotokopiranjem, snimanjem ili umnožavanjem u bilo kojem informatičkom sustavu za pohranjivanje i korištenje bez prethodne suglasnosti vlasnika prava.

Fotografija na naslovnici: © istockphoto.com/metamorworks

Fotografija na poglavljima: © istockphoto.com/sdecoret

CIP zapis dostupan u računalnom katalogu
Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu
pod brojem 001128955.

ISBN 978-953-191-954-8

Likovno i grafičko oblikovanje: Naklada Slap, 2022.
Tisak: Grafički zavod Hrvatske

SADRŽAJ

Predgovor	11
Popis kratica	13

1. UVOD 15

Uvod	16
------	----

2. SPRJEČAVANJE NASTANKA INFEKCIJE 21

Uvod	22
------	----

Asepsa i antisepsa	23
--------------------	----

Dezinfekcija	23
--------------	----

<i>Dezinfekcija kože ubodnog mjesta</i>	24
---	----

Sterilizacija	25
---------------	----

Higijena ruku	25
---------------	----

<i>Higijensko pranje ruku</i>	27
-------------------------------	----

<i>Higijensko utrljavanje alkoholnog pripravka</i>	27
--	----

Zaštitna odjeća, obuća i pomagala	28
-----------------------------------	----

<i>Rukavice</i>	28
-----------------	----

<i>Navlačenje sterilnih rukavica</i>	28
--------------------------------------	----

<i>Skidanje rukavica</i>	28
--------------------------	----

Zaštitne kape	29
---------------	----

Zaštitne maske	29
----------------	----

Zaštitni ogrtači	29
------------------	----

Zaštitne naočale ili vizir	29
----------------------------	----

Zaštitne kaljače	30
------------------	----

3. PREMJEŠTANJE I NAJČEŠĆI POLOŽAJI BOLESNIKA U KREVETU 31

Uvod	32
------	----

Premještanje bolesnika s nosila na krevet	32
---	----

Premještanje bolesnika iz kreveta u kolica	33
--	----

Najčešći položaji bolesnika u krevetu	33
---------------------------------------	----

4. ODRŽAVANJE OSOBNE HIGIJENE BOLESNIKA	37
Uvod	38
Kupanje nepokretnog bolesnika u krevetu	38
Tuširanje bolesnika	40
Njega usne šupljine	40
5. KOMPLIKACIJE DUGOTRAJNOG LEŽANJA	43
Uvod	44
Dekubitus	44
<i>Procjena kože i rizika za nastanak dekubitusa</i>	45
<i>Liječenje dekubitusa</i>	46
Tromboza	47
Respiratorne komplikacije	48
Kontrakture	49
6. ENTERALNA PREHRANA	51
Uvod	52
Nazogastrična sonda	53
Anatomija	54
Postupak uvođenja nazogastrične sonde	55
<i>Aspiracijska provjera</i>	56
<i>Auskultacijska provjera</i>	57
<i>Komplikacije povezane s uvođenjem NG sonde ili s postavljenom NG sondom</i>	57
Hranjenje preko NG sonde	59
<i>Komplikacije hranjenja</i>	61
Uklanjanje NG sonde	61
7. KATETERIZACIJA MOKRAĆNOG MJEHURA	63
Uvod	64
<i>Indikacije za kateterizaciju</i>	65
Anatomija	66
Postupak kateterizacije mokraćnog mjehura žene	66

<i>Komplikacije povezane s kateterizacijom mokraćnog mjehura</i>	70
<i>Uklanjanje urinarnog katetera</i>	71
Suprapubična kateterizacija	71

8. KLIZMA 73

Uvod	74
Anatomija	74
Postupak primjene klizme	75
<i>Komplikacije povezane s primjenom klizme</i>	78
Mikroklizma	78

9. VITALNI ZNAKOVI 79

Uvod	80
Tjelesna temperatura	80
<i>Vrućica</i>	80
<i>Tipovi vrućice</i>	81
<i>Postupak mjerenja tjelesne temperature</i>	81
Puls (bilo)	83
<i>Aritmije</i>	84
<i>Postupak mjerenja pulsa</i>	85
Disanje	86
<i>Frekvencija disanja</i>	86
<i>Dubina disanja</i>	86
<i>Ritam disanja</i>	86
<i>Patološki oblici disanja</i>	87
<i>Postupak za praćenje disanja</i>	87
Krvni tlak	87
<i>Auskultacijski postupak</i>	89

10. UZORKOVANJE 91

Uvod	92
Uzorak venske i kapilarne krvi za standardne laboratorijske pretrage	93
<i>Postupak uzorkovanja kapilarne krvi</i>	93
<i>Postupak uzorkovanja venske krvi</i>	94

Ubodna mjesta	95
Postupak	95
Postupak uzorkovanja iz perifernog venskog puta	96
Postupak uzorkovanja arterijske krvi	99
Uzorci za mikrobiološke pretrage	100
Uzorak krvi za mikrobiološku obradu (hemokultura)	100
Postupak uzimanja krvi za hemokulturu	101
Uzorak urina za mikrobiološku pretragu (urinokultura)	103
Postupak uzimanja urina za urinokulturu	104
Obrisak ždrijela i tonzila za bakteriološku pretragu	106
Obrisak nosa za bakteriološku pretragu	106
Obrisak nazofarinksa za bakteriološku pretragu	106
Sputum (iskašljaj) za bakteriološku pretragu	107
Obrisak očne spojnice za bakteriološku, mikološku i virološku pretragu	107
Obrisci rane, ulkusa, apscesa ili dekubitusa za bakteriološku i mikološku pretragu	107

11. PRIMJENA LIJEKOVA

109

Uvod	110
------	-----

Enteralna primjena lijekova	112
-----------------------------	-----

Postupak enteralne primjene lijekova	112
--------------------------------------	-----

Per os	112
--------	-----

Per sondam	114
------------	-----

Per rectum	114
------------	-----

Lokalna primjena lijekova	115
---------------------------	-----

Transdermalni lijekovi	115
------------------------	-----

Lijekovi za okularnu primjenu	116
-------------------------------	-----

Postupak primjene lijeka u oko	116
--------------------------------	-----

Primjena lijeka u uho	116
-----------------------	-----

Primjena lijeka u nos	117
-----------------------	-----

Vaginalna primjena lijeka	117
---------------------------	-----

Parenteralna primjena lijekova	117
--------------------------------	-----

Pribor za primjenu parenteralnih lijekova	118
---	-----

Postupak pripreme i navlačenja lijeka za parenteralnu primjenu	118
--	-----

Navlačenje lijeka iz staklene ampule	120
--------------------------------------	-----

Navlačenje lijeka iz bočice s gumenim čepom	120
---	-----

Navlačenje lijeka iz bočica s prahom za otapanje	120
--	-----

Postupak parenteralne primjene lijeka	122
---------------------------------------	-----

Intrakutana (intradermalna) injekcija	122
---------------------------------------	-----

<i>Subkutana injekcija</i>	123
<i>Intramuskularna injekcija</i>	123
M. gluteus	124
M. deltoideus	124
M. vastus lateralis	124
Postupak primjene	124
Z-tehnika intramuskularne injekcije	125
<i>Hipodermoklizza</i>	127
Postupak primjene hipodermoklizze	128
<i>Primjena kisika</i>	129
Aplikatori kisika	130
<i>Postupak primjene kisika</i>	131
<i>Komplikacije primjene kisika</i>	132
<i>Primjena kisika kod bolesnika s KOPB-om</i>	133

12. VENSKI PUT

135

Uvod	136
Periferni venski put	136
<i>Postupak postavljanja perifernog venskog puta</i>	137
<i>Održavanje intravenske kanile</i>	139
Priprema i primjena intravenskih lijekova i otopina	140
<i>Infuzijske otopine</i>	140
0,9%-tni NaCl (fiziološka otopina)	140
Ringerov laktat, Plasma-Lyte, Harmannova otopina	141
Hipertonične i hipotonične otopine	141
Otopine glukoze	142
<i>Postupak pripreme i primjene infuzijskih otopina</i>	144
Parenteralna prehrana	146
<i>Komplikacije povezane s primjenom parenteralne prehrane</i>	147
Primjena transfuzijskog pripravka	147
<i>Sastav krvi</i>	147
<i>Krone grupe</i>	148
<i>Kroni pripravci</i>	148
Transfuzija eritrocita	148
Transfuzija trombocita	149
Transfuzija plazme	149
Krioprecipitat	150
Postupak primjene transfuzije	150
<i>Komplikacije povezane s primjenom transfuzijskog pripravka</i>	151

13. POINT OF CARE TESTOVI	153
Uvod	154
Glukoza u krvi	154
<i>Postupak mjerenja GUK-a</i>	155
Acidobazni status (ABS)	155
Pretraga urina test trakom	155
<i>Postupak s test trakom</i>	156
Protrombinsko vrijeme (PV/INR)	156
14. ASPIRACIJE SEKRETA IZ DIŠNOG PUTA	159
Uvod	160
Postupak aspiracije dišnog puta	161
<i>Orofaringealna aspiracija</i>	161
<i>Nazofaringealna aspiracija</i>	161
<i>Endotrahealna aspiracija</i>	163
Komplikacije povezane s aspiracijskim postupkom	163
15. OSNOVNI MONITORING I ELEKTROKARDIOGRAM	165
Uvod	166
Osnovni monitoring	166
Elektrokardiogram (EKG)	167
<i>Srčana elektrofiziologija</i>	167
Anatomija	168
<i>Postupak snimanja EKG-a</i>	169
Definicije pojmova	171
Literatura	175
Kazalo pojmova	179

PREDGOVOR

Medicinske sestre i tehničari su okosnica zdravstvenog sustava. To je posebno došlo do izražaja tijekom pandemije COVID-a-19. Na medicinske sestre i tehničare oslanjaju se pacijenti koji traže skrb, utjehu i podršku, ali i liječnici jer timski rad omogućuje uspješno liječenje i osigurava veće zadovoljstvo pacijenata. U cilju postizanja izvrsnosti tijekom studija na preddiplomskoj i diplomskoj razini iznimno je važno medicinskim sestrama i tehničarima omogućiti pristup literaturi koja je po sadržaju i izgledu suvremena. Suvremeno obrazovanje visokoobrazovanih medicinskih sestara i tehničara nastoji nastavu temeljiti na suvremenim znanstvenim spoznajama kako bi stekli kompetencije za primjenu zdravstvene njege utemeljene na dokazima (*engl. evidence based nursing*). U skladu s time mijenja se i naš studijski program koji studentima Sestrinstva omogućava usvajanje potrebnog znanja i vještina. Osim sadržaja programa mijenjamo i način provedbe nastave sa željom da je student uvijek u središtu obrazovnog procesa.

U studij sestrinstva uključena sam od 2011., isprva kao nastavnik na Sveučilišnom diplomskom studiju sestrinstva Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, a od 2015. godine kao pročelnica Odjela za sestrinstvo na Hrvatskom katoličkom sveučilištu. Kada sam počela voditi studij sestrinstva, trudila sam se bolje razumjeti sestrinstvo kao samostalnu profesiju i kompetencije koje medicinske sestre i tehničari steknu visokim obrazovanjem. Posebno sam morala raditi na prepoznavanju postupaka koji su važni za stjecanje znanja i vještina iz zdravstvene njege. Liječnicima su, iako sudjeluju u nastavi, često pomalo apstraktne određene specifičnosti sestrinske struke, odnosno nastave i ishoda učenja na studiju sestrinstva. U boljem razumijevanju potreba u modernom sestrinstvu, osim čitanja recentne literature i smjernica iz Svjetske zdravstvene organizacije i Međunarodnog vijeća medicinskih sestara, pomogle su mi kolegice i kolege koji sudjeluju u nastavi na studiju sestrinstva Hrvatskog katoličkog sveučilišta, a naročito autori ovog udžbenika. Na tome sam im neizmjerljivo zahvalna.

Zakon o sestrinstvu Republike Hrvatske djelatnost medicinske sestre definira kao djelatnost koja „obuhvaća sve postupke, znanja i vještine zdravstvene njege“. U ovom udžbeniku su detaljno opisani temeljni postupci i vještine u zdravstvenoj njezi koje medicinska sestra/tehničar treba znati i primijeniti u svakodnevnom radu. Stoga je ovaj udžbenik prvenstveno namijenjen studentima prve godine preddiplomskog sveučilišnog studija sestrinstva Hrvatskog katoličkog sveučilišta, ali i svim studentima sestrinstva iz drugih visokoobrazovnih ustanova. Međutim, i budući liječnici trebaju biti upoznati s temeljnim postupcima u zdravstvenoj njezi. Iz tog će razloga ovaj udžbenik upotrebljavati i studenti medicine na Hrvatskom katoličkom sveučilištu, koji se na predmetu Prvi kontakt imaju priliku upoznati s osnovama zdravstvene njege.

TEMELJNI POSTUPCI I VJEŠTINE U ZDRAVSTVENOJ NJEZI

Postoji mnogo kvalitetnih udžbenika o zdravstvenoj njezi na engleskom jeziku, dok su udžbenici na hrvatskom jeziku zastarjeli ili ne odgovaraju sveučilišnoj razini. Nerijetko je to za nastavnike prepreka u pripremi pa su se tako i autori ovog udžbenika našli u zahtjevnoj i izazovnoj situaciji tijekom pripreme nastave iz predmeta *Osnove zdravstvene njege*. Trebalo je osmisliti nastavu koja će zadovoljiti kriterije moderne nastave na sveučilišnoj razini, ali i osigurati studentima materijale iz kojih će moći učiti.

Tako je nastao udžbenik *Temeljni postupci i vještine u zdravstvenoj njezi*, koji će studentima preddiplomskog studija omogućiti razumijevanje sestrinstva, poslova i dužnosti medicinskih sestara te pružiti osnove na kojima će se razvijati daljnje znanje i vještine u njihovoj sestrinskoj praksi. Stoga čestitam i autorima, predavačici Vesni Mijoč i asistentu Marinu Čargu, te se nadam da će nastaviti nesebično dijeliti svoje višegodišnje znanje, iskustvo u poučavanju i praksi te najsuvremenije znanstvene spoznaje iz područja sestrinstva, a sve to u cilju poboljšanja sestrinske struke.

Sve su recenzentice, doc. dr. sc. Marijana Neuberg, doc. dr. sc. Irena Canjuga i dr. sc. Višnja Pranjić, pažljivo pročitale i proučile tekst, pridonijele korisnim komentarima te preporučile knjigu kao sveučilišni udžbenik. Zahvaljujem im na tome.

Iako je do sada na Hrvatskom katoličkom sveučilištu objavljeno nekoliko sveučilišnih udžbenika iz područja biomedicine i zdravstva, iz različitih znanstvenih područja i grana, ovo je prvi sveučilišni udžbenik Hrvatskog katoličkog sveučilišta iz područja sestrinstva. Smatram da je lijepo što je udžbenik iz osnova zdravstvene njege *Temeljni postupci i vještine u zdravstvenoj njezi* prvi u nizu i nadam se da ćemo nastaviti s objavljivanjem udžbenika u kojima se obrađuju specijalne zdravstvene njege. Time ćemo unaprijediti kvalitetu nastave na našem sveučilištu, olakšati našim studentima stjecanje kompetencija koje su regulirane Zakonom o sestrinstvu, ali i doprinijeti razvoju sestrinstva kao struke u Hrvatskoj.

Na kraju, zahvaljujem Nakladi Slap na angažmanu da ovaj udžbenik ugleda svjetlost dana.

izv. prof. dr. sc. Marta Čivljak, dr. med.

POPIS KRATICA

- ABS – acidobazni status
AP – akcijski potencijal
AV – atrioventrikularni
BE – *base excess* (višak baza)
BHP – benigna hiperplazija prostate
Ca – kalcij
Ch – mjerna jedinica *Charrière*
Cl – klor
CO₂ – ugljikov dioksid
CRP – C reaktivni protein
CVK – centralni venski kateter
DIK – diseminirana intravaskularna koagulacija
DNA – deoksiribonukleinska kiselina
DVT – duboka venska tromboza
EEG – elektroencefalografija
EKG – elektrokardiografija
EPUAP – *European Pressure Ulcer Advisory Panel*
FiO₂ – koncentracija kisika u udahnutom volumenu
Fr – mjerna jedinica *French*
G – mjerna jedinica *Gauge*
GCS – *Glasgow coma scale*
GUK – glukoza u krvi
HbA1c – glikirani hemoglobin
HbO₂ – oksihemoglobin
HCO₃⁻ – bikarbonati
HLA – humani leukocitni antigen
i.c. – intrakutano, u kožu
i.d. – intradermalno, u kožu (isto kao i.c.)
i.m. – intramuskularno, u mišić
i.v. – intravenski, u venu
IAT – indirektni antiglobulinski test
ICN – *International Council of Nurses*
INN – *international nonproprietary name*
INR – *international normalized ratio*
JIL – jedinica intenzivnog liječenja
K – kalij
KKS – kompletna krvna slika
KOPB – kronična opstruktivna bolest pluća
Mg – magnezij
Na – natrij
NCIT – *non contact infrared thermometer*
NPUAP – *National Pressure Ulcer Advisory Panel*
NT proBNP – *N-terminal proBrain Natriuretic Peptide*
OAT – oralna antikoagulantna terapija
paCO₂ – parcijalni tlak ugljičnog dioksida
pH – pH vrijednost; snaga vodika (od lat. *potentia hydrogenii*)
pO₂ – parcijalni tlak kisika u arterijskoj krvi
POC – *point of care*
PV – protrombinsko vrijeme
PVC – polivinil klorid
Rh(D) – vrsta Rh antigena (najčešći Rh faktor)
RTG – rendgenogram
s.c. – subkutano, potkožno
SA – sinusatrijski
SaO₂ – saturacija hemoglobina kisikom
TAT – *turnaround time*
tCO₂ – ukupni ugljični dioksid

UVOD

1

Ishodi učenja:

- usporediti definicije zdravstvene njege prema Florence Nightingale, Virginiji Henderson i Međunarodnom vijeću medicinskih sestara
- identificirati postupke koji se provode kao intervencije zdravstvene njege i one koji se provode kao medicinsko-tehnički postupci
- interpretirati ovlasti medicinske sestre prema Međunarodnom vijeću medicinskih sestara
- analizirati osnovne ljudske potrebe
- odabrati postupke zdravstvene njege i medicinsko-tehničke zahvate sukladno osnovnim ljudskim potrebama
- integrirati teorijsko i praktično znanje u postupcima sestrinske skrbi.

Uvod

Sestrinstvo je jedna od neprepoznatljivijih zdravstvenih profesija. Iako postoje brojne rasprave o punom statusu profesije, tijekom svojeg postojanja ono se dokazalo kao nezamjenjivo, čemu u prilog govori da 50% svih zdravstvenih djelatnika čine upravo medicinske sestre. Medicinske sestre ujedno su i jedina skupina zdravstvenih djelatnika čija se skrb za pacijente prati 24 sata u svim vrstama zdravstvenih i socijalnih ustanova. Sestrinstvo se može odrediti kao znanstvena disciplina koja se koristi temeljnim znanjem iz medicinskih znanosti, biologije, fizike, društvenih i humanističkih znanosti te specifičnim znanjima iz zdravstvene njege/sestrinske skrbi.

Profesionalno sestrinstvo veže se uz ime Florence Nightingale (1820.-1910.), koja je i prva definirala zdravstvenu njegu kao "osiguravanje najboljih mogućih uvjeta da bi prirodne snage ozdravljenja djelovale na bolesnika". Prirodne snage koje Nightingale navodi medicinska sestra može osigurati djelujući na okolinu i osiguravajući svjež zrak, svjetlo, čistoću, mir, prehranu i drugo. Od osnutka prve škole za medicinske sestre u Londonu 1860. g. zapravo se može pratiti profesionalni razvoj sestrinstva.

Međunarodno vijeće medicinskih sestara (eng. *International Council of Nurses*) osnovano je 1899. g. i od tada okuplja medicinske sestre kao krovno udruženje. Prema ICN-u, medicinska sestra je osoba koja je uspješno završila sestrinsko obrazovanje propisano zakonom svoje zemlje te dobila odobrenja za samostalno provođenje zdravstvene njege od strane regulatornog tijela. Prema Međunarodnom vijeću medicinskih sestara (*International Council of Nurses, ICN*), medicinska sestra ovlaštena je:

- obavljati sve zadatke opće sestrinske prakse (unapređenje zdravlja, sprečavanje bolesti i direktnu njegu oboljelih i onesposobljenih ljudi svih uzrasta u zdravstvenim ustanovama i zajednici)
- provoditi zdravstveno odgojne aktivnosti
- sudjelovati kao punopravni član zdravstvenog tima
- nadzirati i educirati medicinske sestre i pomoćno osoblje te
- provoditi istraživanja iz područja zdravstvene njege.

Međunarodno vijeće medicinskih sestara 2010. g. donijelo je definiciju prema kojoj je zdravstvena njega autonomna i suradnička skrb za pojedince svih dobnih skupina, obitelji, skupine i zajednice, bolesne i zdrave. Ona obuhvaća promociju zdravlja, prevenciju bolesti, brigu o bolesnima, invalidima i umirućima. Ključna je uloga zdravstvene njege zagovaranje i promocija sigurnog kruženja, istraživanje, sudjelovanje u oblikovanju zdravstvene politike, upravljanje zdravstvenom/zdravstvenim sustavima i obrazovanjem.

Sestrinstvo je u svojoj povijesti napredovalo od pomoćničkog zanimanja do samostalne profesije. U nekim zemljama svijeta ono je dosegnulo status samostalne profesije, dok je u nekima u postupku stjecanja potpunog statusa profesije. Status profesije vezan je upravo uz jasno definiranje discipline sestrištva, odnosno određivanje onih autonomnih postupaka koji su specifični za medicinske sestre. Činjenica je da, unatoč tome što medicinske sestre čine najveći udio zdravstvenih djelatnika, velik dio njihova posla uključuje izvedbu medicinsko-tehničkih postupaka delegiranih od liječnika. Upravo zato sestrištvo mora jasnije definirati svoju disciplinu i utvrditi svoju autonomnu poziciju, a može se zaključiti kako uloga sestara jača upravo tamo gdje liječnika nema – kada liječenje nije počelo ili kada je završilo. Kada liječenje nije počelo, što znači da je sestra najautonomnija u području promocije zdravlja, prevencije bolesti i zdravstvenom odgoju. S druge strane, kada je liječenje završilo ili se ne provodi aktivno, ono najčešće uključuje skrb za starije, nemoćne, kronično bolesne ili palijativne bolesnike.

Od 1950-ih i 1960-ih brojne su teoretičarke pokušale definirati sestrišnu skrb, a jedna od najpoznatijih definicija je ona Virginije Henderson iz 1966. godine, prema kojoj je jedinstvena uloga medicinske sestre pomoć pojedincu, bolesnom ili zdravom, u obavljanju aktivnosti koje doprinose zdravlju, oporavku (ili mirnoj smrti), a koje bi pojedinac obavljao samostalno kada bi imao potrebnu snagu, volju ili znanje. To treba činiti tako da mu se pomogne postati neovisnim što je prije moguće. Virginia Henderson svojom definicijom naglašava kako je u središtu zdravstvene njege čovjek sa svojim osnovnim ljudskim potrebama, a medicinska sestra pomaže pri donošenju ispravnih odluka za njegovo zdravlje.

Svojom definicijom Virginia Henderson, direktno ili indirektno, odgovara na sedam pitanja:

1. Tko pomaže: medicinska sestra
2. Kome pomaže: zdravom ili bolesnom pojedincu
3. Pri čemu pomaže: zadovoljavanju osnovnih (14) ljudskih potreba
4. Kada pomaže: kada osoba nema potrebnu snagu, volju ili znanje
5. Kako pomaže: fizičkom, psihološkom pomoći i edukacijom
6. Koja je svrha pomoći: očuvanje zdravlja, oporavak ili mirna smrt
7. Koje je načelo pomoći: što brže osamostaljivanje

Prateći ljudske potrebe, Virginia Henderson opisuje:

1. Pomoć bolesniku pri disanju

Medicinska sestra procjenjuje disanje i prohodnost dišnog puta bolesnika. Postavlja bolesnika u pravilan položaj ili mu pomaže pri zauzimanju pravilnog po-

ložaja. Medicinska sestra primjenjuje terapiju kisikom, a u hitnim slučajevima i umjetno disanje.

2. Pomoć bolesniku pri uzimanju hrane i tekućine

Medicinska sestra educira bolesnika o pravilnoj prehrani, hidraciji i postizanju poželjne tjelesne mase. Pomaže bolesniku pri hranjenju, potiče ga na samostalno hranjenje (ako je moguće i izvan bolničkog kreveta) te primjenjuje hranu i tekućine umjetnim putovima (preko sonde i infuzijama).

3. Pomoć bolesniku pri eliminaciji

Medicinska sestra mora poznavati fiziološke procese eliminacije i pravilno uzimanje uzoraka izlučevina. Važno je provoditi njegu kože koja se oštećuje zbog doticaja s izlučevinama te uklanjati izlučevine iz okoline bolesnika, uz osiguranu privatnost za bolesnika.

4. Pomoć bolesniku pri održavanju poželjnog položaja tijela

Medicinska sestra mora poznavati pravilne tehnike podizanja i premještanja bolesnika te postavljanja bolesnika u potreban položaj. Redovitom promjenom položaja smanjuje se rizik za nastanak komplikacija smanjene pokretljivosti.

5. Pomoć bolesniku pri odmoru i spavanju

Medicinska sestra mora poznavati čimbenike koji mogu negativno utjecati na san i odmor bolesnika (bol, napetost, vanjski čimbenici i dr.) i pomoći mu smanjenjem negativnog utjecaja određenog čimbenika (relaksacija, osjećaj sigurnosti, primjena ordinirane terapije i dr.).

6. Pomoć bolesniku u izboru odgovarajuće odjeće, odijevanju i svlačenju

Medicinska sestra pomaže bolesniku pri odijevanju ili vrši kontrolu nad odijevanjem, naročito u djece i osoba koje se ne mogu same odijevati. Važno je poticati bolesnika na samostalnost pri odijevanju i redovitu promjenu odjeće.

7. Pomoć bolesniku pri održavanju normalne tjelesne temperature

Medicinska sestra mjeri tjelesnu temperaturu, procjenjuje mikroklimatske uvjete i primjenjuje mjere za regulaciju bolesnikove tjelesne temperature.

8. Pomoć bolesniku pri održavanju osobne higijene i dotjerivanju

Medicinska sestra pomaže pri održavanju higijene bolesnika ili kompletno provodi higijenske mjere onim bolesnicima koji to ne mogu samostalno obavljati. Time se postiže bolji fizički i psihički status bolesnika te se pravovremeno uočavaju patološke promjene kože ili općeg stanja bolesnika.

9. Pomoć bolesniku pri izbjegavanju opasnosti
Zdravstvena njega u ovom segmentu uključuje zaštitu bolesnika od samoozljeđivanja, mehaničkih ozljeda, ali i bolničkih infekcija, koje za bolesnika također mogu biti opasne.
10. Pomoć bolesniku pri komunikaciji
Medicinska sestra mora poznavati i posjedovati vještine profesionalne komunikacije. Treba savjetovati bolesnika, aktivno ga slušati i poticati na komunikaciju.
11. Pomoć bolesniku pri prakticiranju vlastite religije
Zdravstvena njega provodi se jednako bez obzira na rasu, boju kože i vjersko opredjeljenje bolesnika. Medicinska sestra mora poštovati duhovne potrebe i odluke temeljene na religiji bolesnika.
12. Pomoć bolesniku pri radu ili produktivnim aktivnostima
Rad je produktivna aktivnost svakog pojedinca, stoga je važno poticati svaki oblik rada u skladu s mogućnostima bolesnika.
13. Pomoć bolesniku pri rekreativnim aktivnostima
Kad god je to moguće, bolesnika je potrebno poticati i omogućiti mu rekreaciju i rekreativne aktivnosti za vrijeme boravka u bolnici.
14. Pomoć bolesniku pri učenju
Medicinske sestre imaju pravo provođenja zdravstvenog odgoja, koji uključuje promociju zdravlja i prevenciju bolesti. Medicinske sestre često provode edukaciju bolesnika ili njegove obitelji.

Virginia Henderson opisuje tri odnosa koja medicinska sestra ostvaruje:

1. **ODNOS SESTRA-PACIJENT:** ovaj se odnos ostvaruje na tri razine: sestra kao pacijentov zastupnik, sestra kao pacijentov pomagač, sestra kao pacijentov partner.
2. **ODNOS SESTRA-LIJEČNIK:** temeljna zadaća sestre različita je od temeljne zadaće liječnika iako im se mnoge uloge preklapaju. Zadaća sestre je podrška zdravlju u stanjima kada liječnici to ne uspijevaju postići.
3. **SESTRA KAO ČLAN TIMA:** sestra radi autonomno ili u suradnji s drugim članovima tima, prilikom čega svaki član tima ima pravo i dužnost vršiti svoju zadaću.

U sestrijskoj skrbi potrebno je razlikovati postupke zdravstvene njege i medicinsko-tehničke postupke. Postupci u zdravstvenoj njezi vezani su uz osnovne ljudske potrebe (prema V. Henderson) ili uz obrasce zdravstvenog funkcioniranja (prema M.